

א אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן נחצרת ודי זהב:

2 מדרש תנחומא דברים פרק א

אלה הדברים יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה יתברך ויתעלה זכרו שכל הנסים שעשה לישראל במדבר כך עתיד לעשות להם בציון במדבר כתיב אלה הדברים ובציון כתיב (ישעיה מב) אשים מחשך לפניך לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים במדבר כתיב (שמות כ) וכל העם רואים את הקולות ובציון כתיב (ירמיה לד) קול ששון וקול שמחה במדבר ארץ רעשה אף שמים נטפו (תהלים סח) ובציון אני מרעיש את השמים ואת הארץ (חגי ב) במדבר וה' הולך לפניו יומם (שמות יב) ובציון כי הולך לפניכם ה' ומאספכם וגו' (ישעיה נב) במדבר כי ישוב ה' לשוב עליך (דברים ל) ובציון וגלתי בירושלים וששתי בעמי (ישעיה סה) ישושים מדבר וציה (שם לה) מה ראה ישעיה לומר כך אלא לפי שכשעברו ישראל את התורה עמד הושע ואמר ושמתי כמדבר ושתי כארץ ציה (הושע ב) לפיכך אמר ישעיה ישושים מדבר וציה וכל נחמות שאמר ישעיה ישושים מדבר וגו' כפלים הם לפי שלקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה (ישעיה מ) לפיכך נחומיה בלשון כפלים נחמו נחמו עמי (שם) אנכי אנכי הוא מנחמכם (שם נא) עורי עורי (שם) שוש אשיש (שם) פרוח תפרח ותגל (שם סא) דבר אחר ישושים מדבר וציה מפני מה כתיב כך ללמדך שבשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת מפני שאינו יכולין לעמוד באותה טובה בפעם אחת שאם יגלה להם טובתו כאחת ימותו כלם ראה מה כתיב (שם סד) ומעולם לא שמעו לא האזינו עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו צא ולמד מיוסף בשעה שנתודע לאחיו לאחר כמה שנים אמר להם אני יוסף אחיכם מתו כלם ולא יכלו לענות אותו וגו' הקב"ה עאכ"ו אלא מה הקב"ה עושה מתגלה להם קמעא קמעא בתחילה משיש את המדבר שנאמר ישושים מדבר וציה ואח"כ תגל ערבה ותפרח כחבצלת ואחרי כן פרוח תפרח ואחרי כן כבוד הלבנון נתן לה ואח"כ המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו לפיכך אמר דוד (תהלים קב) כי בנה ה' ציון נראה בכבודו ואומר (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון ואומר (שם כה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו וגו':

3 ספר שם משמואל פרשת דברים - שנת תרע"ה

במדרש תנחומא, יתברך שמו של ממ"ה הקב"ה יתברך ויתעלה זכרו, שכל הנסים שעשה לישראל במדבר כך עתיד לעשות להם בציון, במדבר כתיב אלה הדברים ובציון כתיב אשים מחשך לפניך לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים. ואינו מובן מה שייכות ומה ענין זה לזה:

ונראה לפרש עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שמשנה תורה באשר משה מפי עצמו אמרה נראה שהיא אמצעי בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ, עכת"ד. ונראה לפרש דבריו הקדושים עפ"י מאמרם ז"ל (נדרים כ"ב ע"ב) אלמלא (לא) חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע מפני תחומי הארץ. ואין הפירוש שלא היתה לישראל תורה שבע"פ, ח"ו לומר כן כי תורה שבע"פ היא פנימיות תורה שבכתב ולא יתכן זו בלי זו, ובלתי תורה שבע"פ לא תוודע שום מצוה כיצד לעשותה, תפילין מהן וציצית מהן, וכדומה. אלא הפירוש יובן כעין אמרם ז"ל (שיהש"ר פ"א) בעשרת הדברות שהי' הדיבור עצמו מחזיר על כל אחד מישראל ואומר לו מקבלני אתה עליך כך וכך מצוות יש בי וכו' כך וכך קלין וחמורין כך וכך ג"ש וכו'. והיינו דכל תרי"ג המצוות ופרטיהן כולם נרמזים בעשרת הדברות כברש"י (סוף פרשת משפטים), אלא שזה בתכלית ההעלם וההסתור, ואז באשר היו ישראל בתכלית ההזדככות היו רואים באותן תיבות של הדברות כל הרמזים מכל המצוות לכל פרטי פרטיהן עד שלא היו צריכים פירוש, אך לא התמידו בשיעור הזדככות זה ותיכף נשתנו באמרם דבר אתה עמנו ונשמעה:

ומ"מ אלמלא חטאו בעגל היתה תורה שבכתב כ"כ מאירה לפנייהם עד שהיו רואים הפירוש של המצוה נרמז בכתוב כאילו הי' כתוב מפורש. ולמשל מצות תפילין שבתבות והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך, היו רואים בעיניהם כל הלכות תפילין וכל הלכה למשה מסיני שבהן גלויין ומפורשין עד שלא נשאר ספק בצורת הבתים והפרשיות ורצועותיהן, ולא הי' נצרך לבאר להם בעל פה שפירוש מצוה זו הוא כך ומצוה זו הוא כך, כי היו להם עינים פקוחות לראות מתוך הכתב כל הרמזים לכל הפרטים. וכן כל דברי אגדה וסודות התורה, וכן כל דברי מוסר המעוררים את לב שומעם עד דכדוכה של נפש, וכל דברי הנביאים, הכל היו רואים מתוך הכתב של חמשה חומשי תורה. כי באמת הכל נרמז בתורה שבכתב כאמרם ז"ל (תענית ט'). מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא, אלא מחמת החטא נסתמו עיניהם והיו צריכין לביאור שבע"פ, וחכמי הש"ס היו עוסקים כל ימיהם למצוא את הפירוש שבע"פ נרמז בתורה שבכתב, והיו מאחדין את תורה שבכתב ותורה שבע"פ, וזה גורם יחוד בכל העולמות, ותחת אשר קודם החטא הי' תמיד באחדות, אבל אחר החטא שנגן מפריד אלוף ונעשה פירוד בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ עד שתורה שבע"פ אינה נראית מתוך הכתב, מתקנין זה חכמי ישראל בתורתם, והדברים עתיקים. וזהו ענין רע"ק שהי' דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלין של הלכות (מנחות כ"ט ע"ב):

ולפי האמור יובנו דברי קודש של כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שמשנה תורה היא ממוצעת בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ. והיינו באשר משה מפי עצמו אמרה, ואיננה מובדלת ומרוממת מישראל כמו ארבעה הספרים הקודמים, וע"כ במשנה תורה נראות ביותר הדרשות ואפילו חכמי ישראל שלא הגיעו למדרגת רע"ק לדורש בכל התורה על כל קוץ וקוץ תלי תלין של הלכות, במשנה תורה הי'

פ' דברים תשס"ח

נקל להם ביותר למצוא את הנרמז ולהבין מתוך הכתב את פרטי המצוות שנתפרשו בע"פ, וכן נקל הי' ביותר לחכמי ישראל למצוא דברי אגדה וסודות התורה במשנה תורה, וכן דברי מוסר שבמשנה תורה חודרים יותר לתוך עומק לב ישראל ומעוררים ביותר. וכמו שהגיד היהודי הקדוש זצ"ל מפרשיסחא שהמובחר שבספרי מוסר הוא ספר משנה תורה והי' מזהיר לתלמידיו ללמוד תמיד משנה תורה לעורר לבבם. והטעם שבאשר יש באדם יותר קירוב ושייכות אלי' נכנסין ביותר הדברים ללב ומגלין אוזן למוסר. ע"כ נחשבת משנה תורה לאמצעי בין תורה שבכתב הסתומה ובין תורה שבע"פ הנגלית:

והנה כך הוא אתנו היום, ומובן מזה איך היו הדברים בעת דיבר משה אל בני ישראל, שבודאי הדברים היו מאירין ובהירין והיו נראין מתוכן כל פרטי הפרטים, הן בהלכה והן באגדה וסודות התורה והן בדברי מוסר, והיו כעין עשרת הדברות שהיו מאירים מתוכם כל הפרטים כנ"ל:

והנה אמרו ז"ל (במדב"ר פי"ט) אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם אעשה אין כתיב כאן אלא עשיתם שכבר עשיתי לרע"ק וחבריו. והנה מפורש אמרו שזה הפסוק מדבר מהתגלות התורה. ונראה דלפי"מ שאמרנו לעיל, דשלשה חלקי תורה הם, הלכות ואגדות וריא התורה ודברי מוסר. ויש להוסיף דברים, ששלשה חלקי תורה אלה הם לעומת גוף ונפש ושכל שבאדם. הלכות להורות האדם את המעשה אשר יעשה בכל פרטי מצוות התורה הן לעומת גוף האדם, והיינו שע"י הלכות מצוות התורה בפועל מקדש את כל בחינות האדם ואפילו גופו הקרוץ מחומר נמי נעשה קודש, וזה רבותא יותר מלקדש את המדרגות הגבוהות שבאדם שהם הנפש והשכל, ומ"מ הלכות מתיחסות לעומת גוף האדם. ודברי מוסר מתיחסים לנפש שמתפעלת ומתרגשת מדברי מוסר. והאגדה וריא התורה מתיחסים לשכל האדם לבד. וזוה יתפרש כל הכתוב (ישעי' מ"ב) והולכתי עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפנייהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם. "והולכתי עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם" הוא חלק ההלכה של תורה, ובש"ס (ריש קידושין) שהתורה נקראת דרך שנאמר והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, א"כ יצדק הלשון והולכתי עורים בדרך לא ידעו עם חלק ההלכות שבעש"י. ויש לומר שבאשר יש מצוות המתקיימות במחשבה בלי מעשה, לזה הכפיל לומר בנתיב לא ידעו אדריכם. ועיין בהקדמת ספר נתיבות עולם בהפרש שבין דרך לנתיב, שדרך הוא לכל ונתיב הוא ליחידים. והיינו נמי לפי דרכנו שחלק המעשה הוא בשוה לכל אדם, שכל ישראל מניחים תפילין בשוה, אבל מצוות שבמחשבה אין דעתם של בני אדם שוות, ויש המבין יותר, ע"כ חלק הכתוב לשנים לזה דרך ולזה נתיבה. והוסיף הכתוב לאמור "אשים מחשך לפנייהם לאור" הוא חלק האגדה וריא התורה, אור בגמטריא רז. "ומעקשים למישור" הוא חלק המוסר שהוא לפשט הכתוב (ירמי' ל"א) ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' לאמור דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, ולימוד יצדק על התורה שבע"פ הנמסר מאיש לאיש, אבל אז הכל יראו מתוך הכתב כל הכוונה. "אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם" כבר עשיתם לרע"ק וחבריו, היינו שדרש על כל קוץ וקוץ תלי תלין של הלכות:

ולפי האמור מובן אשר אלה הדברים דמשנה תורה, ואלה הדברים עשיתם ולא עזבתם, ענין אחד להם, שהלשון אלה הוא כמו מורה באצבע על דבר הנגלה, שזו היתה כוונת משרע"ה עם משנה תורה, וזה הי' אלה הדברים שנתגלו לרע"ק וחבריו, ועתיד לעשות לציון:

ויש לומר שקצת מזה הוא בכל שבת שהנפשות בהכרח מזוככות ומרגישות יותר מבימי החול. וזה שאיתא (תדב"ר פ' א') שבת יעשה כולו תורה, ששבת מסוגל לפקוח עינים עורות להרגיש כוונת התורה. ויש לומר שזוהו ענין נר של שבת המאיר את העינים. וזהו שבזמירות נזמין לה השתא בפתורא חדתא ובמנרתא טבתא דנהרא על רישין. ואפשר שמטעם זה היא מצות קריאת התורה שבת: